

GUIÓ BREU PER AL DOCENT

Maleta didàctica [El món dels ibers a Catalunya](#)

El Museu d'Arqueologia de Catalunya - Ullastret posa a disposició dels docents la maleta didàctica [El món dels ibers a Catalunya](#), un recurs per treballar a l'escola amb l'objectiu de conèixer qui eren els ibers i quins trets els caracteritzaven.

A qui va dirigida?

La maleta està pensada per als nens i nenes de cicle superior de primària, ESO i batxillerat, si bé, sempre que el docent ho cregui oportú, es pot fer servir per cicles anteriors.

Contingut

La maleta conté un guió digital dirigit als alumnes; 12 reproduccions manipulables de la cultura material ibèrica, i la guia didàctica del jaciment.

Guió digital de la maleta

El docent trobarà un DVD amb il·lustracions i textos esquemàtics, que li permetrà crear un fil conductor -juntament amb les reproduccions-, per donar a conèixer als seus alumnes el món ibèric. Es tracta d'un recolzament al docent per treballar els principals temes d'aquesta cultura.

Què volem explicar? Estructuració del contingut

Us presentem les idees principals que es volen plasmar a través d'aquest DVD.

Després de presentar els ibers i contextualitzar-los en l'espai i en el temps, s'introdueixen una sèrie de temes monogràfics que perfilen els trets més destacats d'aquesta cultura:

- **Urbanisme:** l'objectiu és explicar la nova organització planificada dels poblats ibèrics en contraposició amb el període anterior. Per això s'usa la comparativa entre un poblat preibèric i un d'ibèric i, alhora, es posa l'exemple del conjunt d'Ullastret com a model d'urbanisme ibèric. També es vol explicar la utilització de nous materials i tècniques de construcció: murs de pedra i de tovet, embigats de

fusta, que donen lloc a estructures més sòlides, de planta quadrada i organitzades en illes de cases.

- **Estratificació social:** salvant les diferències entre les zones nord i sud, s'explica en línies generals i de forma molt esquemàtica la jerarquització social que sorgeix entre els ibers.

L'economia i la política marquen les diferències socials. Unes poques famílies, constituents de les elits, controlaven els consells formats, versemblantment, pels propietaris dels grans recursos econòmics: sacerdots, comerciants i guerrers. La resta de població es dedicava a l'explotació del sector primari i secundari. Cal tenir present però que la població podia desenvolupar tasques en un sector o en un altre indistintament, segons les necessitats del moment (en el gràfic representat amb un fletxa: sector primari ↔ sector secundari).

- **Economia:** els ibers eren uns bons coneixedors de les possibilitats econòmiques que els oferia l'entorn. S'exposen els principals recursos naturals explotats pels ibers per a la seva subsistència i les eines i les infraestructures que utilitzaven per manipular i millorar aquests recursos.
- **Artesania i avenços tecnològics:** l'aprofitament dels recursos naturals es plasmava també en els treballs artesanals com la filatura, el teixit o la cistelleria. Alhora els ibers van incorporar avenços tecnològics que milloraren la seva manera de treballar: el desenvolupament de la metal·lúrgia del ferro, l'adopció del torn per elaborar la ceràmica, o l'adopció generalitzada de les tècniques constructives amb materials durs (pedra, tova), en són exemples.
- **El comerç:** L'intercanvi era el principal sistema de relació comercial amb altres pobles, si bé els ibers eren coneixedors de la moneda, que els va arribar del món colonial sobretot a partir del s. IV aC. De resultes del comerç els ibers varen rebre productes forans que ens han quedat com a llegat molt important de la presència d'aquests pobles, grecs, fenici-púnics..., a casa nostra
- **El món espiritual:** la religió ibèrica encara que poc coneguda, sabem que hauria estat vinculada a la natura, i com en altres religions antigues, hi hauria cultes domèstics i altres col·lectius, lligats a la ciutat i al territori. A més dels seus déus propis, entre els quals la principal podria ser una deessa mare, de la fertilitat, -que és pròpia dels pobles de l'àrea mediterrània que tenen una estructura econòmica de base agrària-, els ibers n'adoptaren d'altres cultures. En el contingut es presenten alguns dels rituals dels quals tenim coneixement i que varen ser propis de la zona catalana d'aquesta cultura.

- **La guerra:** malgrat no saber si existien exèrcits regulars, gràcies a les fonts clàssiques se sap que els ibers eren bons guerrers i estaven ben preparats. La troballa d'armes en les excavacions, i també l'art ibèric de les zones meridional i del sud-est peninsular (escultura en pedra o en metall, pintura sobre ceràmica,...), ens en donen bones representacions.
- **La llengua i l'escriptura:** els ibers varen conèixer l'escriptura des d'una data difícil de determinar, però bastant antiga dintre d'aquesta cultura. De la llengua ibèrica en tenim un coneixement mínim, i exceptuant el cas que es descobrís algun text bilingüe particularment informatiu, escrit amb ibèric i amb una de les llengües coetànies conegudes, continuarà sent incomprendible. Per això, tot i l'interès que desvetlla el seu estudi, els textos ibèrics es poden transcriure (a partir dels topònims sobre moneda, i d'alguns antropònims que apareixien en inscripcions gregues i llatines), però no es poden traduir.
L'escriptura ibèrica es va emprar en una àrea molt àmplia, que abraça des del sud de França fins a l'Andalusia Oriental, dintre la qual es coneixen variants regionals.

Així doncs, es recomana que el docent es miri primer el contingut i articuli el discurs abans d'exposar-ho als alumnes.

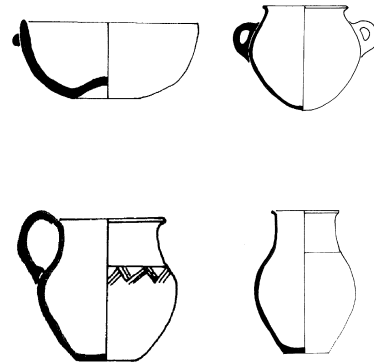
Cada tema queda introduït per dos títols, un de color blau per als més petits i un de color negre per als més grans. La introducció d'un títol o altre ve donat per facilitar la comprensió d'allò que expliquem.

12 reproduccions

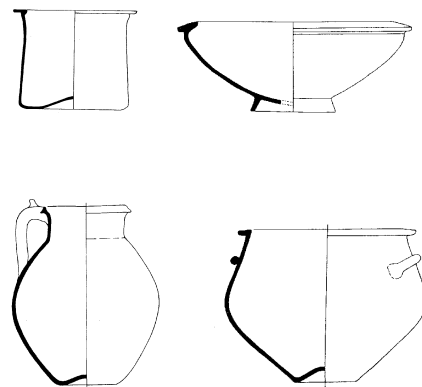
D'acord amb els temes que es tracten en el DVD, s'han escollit unes reproduccions que fossin representatives dels elements més emblemàtics d'aquesta cultura en general.

- **Plat a mà i plat a torn.** La vaixella ceràmica comprenia gran varietat de formes i decoracions de les quals us en presentem una petita mostra. Amb la incorporació del torn, la ceràmica a mà va quedar destinada a usos domèstics, especialment els culinaris, mentre que la ceràmica a torn, d'una qualitat més fina, feta per terrissaires d'ofici, es convertí en producte d'intercanvi comercial.

Formes i decoració ceràmica a mà

Formes i decoració ceràmica a torn

- **Un pondus.** La producció de teixits estava basada en l'ús de llanes i fibres vegetals com el lli i l'espart. Empraven el teler de tipus vertical amb peces. D'ell penjaven uns fils (ordit), -subjectats amb un pes el *pondus* que servia de contrapès-, i s'enllaçaven amb un fil horitzontal (la trama) per a elaborar el teixit.
- **Fus i fusaiola.** Els ibers filaven les llanes i les fibres vegetals. Ho feien cargolant el fil en dos sentits oposats, mitjançant el *fus*, on s'envoltava el fil, i a la part de sota es col·locava una *fusaiola*, peça troncocònica amb un forat al mig per inserir el fus i que servia de contrapès per enrotllar el fil. La floca que es volia filar es col·locava en un bastó llarg anomenat filosa.
- **Cistell:** la cistelleria és una de les tècniques artesanes més antigues, d'arrel prehistòrica, a partir de la qual es va desenvolupar el teixit. El material que s'ha trobat bàsicament és d'espart, però devien usar altres materials com el cànem o la ginesta.
- **Kylix:** el contacte i l'intercanvi entre els ibers i cultures com la grega ens han llegat restes materials molt representatives, com aquesta reproducció de kylix de figures

negres. L'original, del s. VI aC, fou trobat a Empúries i es tracta d'una copa per a prendre vi. S'hi representa un episodi de la Ilíada, la lluita entre Hèctor i Aquil·les en presència de la deessa Atenea.

- **As ibèric:** Malgrat que els ibers practicaven l'intercanvi comercial, eren coneixedors de la moneda. Aquesta reproducció, d'ubicació desconeguda, n'és un exemple. A l'anvers un cap barbut amb els signes $\text{E} \times \text{H} \sim$ (ETAON) i al revers uns genet amb la inscripció $\text{U} \text{N} \text{A} \text{N} \text{B} \text{A}$ (UNANBA), que acaba davant del genet $\text{P} \diamond$ ATE.
- **Déu Bes:** el que sabem dels cultes i creences dels pobles ibers es basa sobretot en les troballes arqueològiques. A Ullastret es coneix només la representació de dos déus: les terracotes amb el bust de Demèter i les figuretes de Déu Bes com la que teniu en la maleta. Aquest déu, d'origen egipci, era el protector de les dones, de l'embaràs i del part. També se l'associa amb l'alegria, el vi i l'amor.
- **Genet.** En l'art ibèric ocupa un lloc destacat l'escultura de bronze que en forma d'exvot, com aquesta reproducció de genet, s'oferia en els santuaris. La figura d'aquest genet és una de les més representatives entre els exvots ibers. Representa un guerrer a cavall amb un casc d'alta cimera, a la mà dreta empenya una espasa ibera i a l'esquerra aguanta un escut.
- **Punta de llança:** El desenvolupament de la siderúrgia i la generalització de l'ús del ferro en la fabricació d'armes, originaren, en plena època ibèrica, un canvi radical en els mitjans de producció. Les nombroses troballes d'armes posen de manifest el caràcter guerrer dels ibers, per als quals, la guerra no tan sols era una necessitat per a la defensa, sinó que es considerava una activitat noble. El soliferreum, la falcata, l'espasa de la Tène i la llança eren algunes de les armes de que disposaven.
- **Pectoral:** Un dels elements que formaven part de l'armament ibèric eren els pectorals que usaven els guerrers. Aquest és una reproducció d'un original del s. V aC, de La Alcúdia de Elx, en el que sobresurt el detall del disc amb un cap de llop, d'orelles puntegudes i actitud desafiant. El llop era un animal amb molta simbologia per als ibers, que coneixem bé per representacions com la de la pàtera de Tivissa **Inscripció ibèrica.** Reproducció de fragment de pedra calcària, actualment exposada en el museu d'Empúries, de la qual se'n pot fer la següent lectura:

tineol.....Tigirsacar..... ceri...r

Guia didàctica del jaciment

En la maleta s'hi pot trobar la guia didàctica del jaciment. En ella, el docent podrà cercar una informació més elaborada i detallada que li servirà de suport a la preparació de l'activitat.

El préstec de la maleta

La maleta és un servei de **préstec gratuït** per a un període de dues setmanes. Queda a càrrec dels/les sol·licitants les despeses del ports.

Per a fer la reserva cal posar-se en contacte al **tel. 972 20 46 37** o **enviar un correu electrònic a macullastret.cultura@gencat.cat**.

El sol·licitant vetllarà per la seguretat de la maleta, comprometent-se a tornar-la en el mateix estat en què se li va cedir.